

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у Љубљани, К. ЊИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у Београду, М. РЕШЕТАРА, проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив. у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА, проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА, проф. Унив. у Београду.

КЊИГА III.

ШТАМПАЊЕ ОВЕ КЊИГЕ ПОТПОМОГНУТО ЈЕ ИЗ ЗАДУЖБИНА СРП.
КР. АКАДЕМИЈЕ: арх. НИЋИФОРА ДУЧИЋА и Д-ра. ЉУБ. РАДИВОЈЕВИЋА.

БЕОГРАД, 1922—1923.

1. Stsl. zajęćь,

nsl. zâjес, shrv. zâjас — zęc, bug. zajес, r. заяцъ, č. zajíc, p. zajас, g.-luž. zajас, bijeloruski zajuk.

(Pokušaj tumačenja.)

Što no ja znadem, niko još nije postavio etimologije ove riječi. Bernekerov je rječnik dospio istom do riječi morž, a Miklosich u Etym. Wb. pod riječju „zajenci“ kaže samo: „Stamm za oder zaj“. A što znači ovaj korijen ili ova osnova, o tome ni ne gata. Nastavkom smatra *-enci*.

Zato hoću da priopćim ovdje svoj pokušaj tumačenja. — Da nađem etimologiju riječi *zajęćь*, razmišljao sam, koja su zečeva svojstva najočitija.

Dakako nisam mogao da se ne sjetim dugih ušiju, rascijepljene gornje usnice i da spava zec, kao što kaže narod, s otvorenim očima, jer su mu jeđe prekratke. Zatim pogledah u Brehmov „Tierleben“ i u Erjavčevu knjigu „Domače in tuje živali v podobah“. Našao sam, što sam tražio (2. izdanje, 1888).

Erjavec piše na str. 172.: „Debelih izbuljenih očij ne more pokriti, ker so trepalnice premajhne; zato spi z otprtimi očmi. Gornja ustnica je zarezana“. A Brehm (sveska 2., str. 619.) piše: „Die allgemeinen Kennzeichen der Hasen sind... tief gespaltene Lippen“.

I za prvu i za drugu pojavu (i za „izbuljene“ oči i za rascijepljene stvari) upotrebljuju različni jezici glagole *zijati*, *zěvati* i sinonimne; n. pr. slovenački: „kaj zijaš?“ to jest: zašto imaš tako široko otvorene oči i usta? ili „fant zija v dekleta“ = momak otvara oči na djevojke; „zevajoče oči“ = široko otvorene; njemački *gaffen* je isprva = zijevati, zatim = otvarati usta, onda = oštro motriti, promatrati; po Sandersu je danas najobičnije značenje: gledati što ili koga sa široko-otvorenim očima i ustima (Sanders, Wörterb. d. deutschen Sprache, 2. Abdruck, sveska 1., g. 1876, str. 529); grčki *χαίρω* = 1. zijevati, 2. široko otvarati usta, 3. *gaffen*,

široko otvarati oči. Glagoli kao zijati, zěvati mogu se upotrebiti i o ranama, propastima, orasima, šljivama i. t. d. Kod zeca je valjda rascijepljena („zijeavajuća“) gornja usnica dosta značajna, da se može ova životinja označiti imenom „zijevalac“.

A kako dođemo od *zijati* ili *zěvati* do riječi *zajęcь*? Sa pomoću proporcijâ (koje se tiču samo prijevoja): *žiti*: *gojiti* || *zěls*: *od-gajati* = *po-čiti*: *kojiti* || *cěls*: *uspokajać* (poljski) = *zi-jati*, *zi-nęti*: *pozoj* || *zěvati*: *zajęcь* = indoevr. * *e₁*, *ī*: *o₁*: *ō₁*.

Ako pitamo, kako glasi u različitim indoevr. jezicima glagol, koji znači „*zijati, zijeovati, zijehati*“, onda nađemo: lat. *hiare, hiscere*, grčki *χαίρω* (iz *χάρω*), *χάσσω*, anglos. *gīnan*, stvn. *geinōn, ginēn*, lit. *žiōti*, staroind. *hā-*. Svi ovi ekvivalenti svjedoče, da mora indoevr. korijen da je imao na početku *glas gh-*.

Mogući su ovi oblici korijena: * *gha-* (prema grčkome), * *ght-* ili *ghej-* (prema lat. slov. lit. germ.). Prijevoini bi stupnjevi korijena * *ghej-* bili * *ghoi-* i * *ghōi-*; ovomu posljednjemu odgovora (u heterosilabičnoj poziciji) slov. *aj-*, i ovaj stupanj imamo u riječi *zajęcь*, koja bi glasila u indoevr. * *ghōiņqos* („životinja, koja zijaj, zijeva . . .“). Ova bi imenica bila nastavkom *-qo-* stvorjena od osnove na *-en* (* *ghōien-*) kao što *měšęcь* (iz indoevr. * *mēsņqos*).

Budući da litavski jezik nema glasa *z* (osim ispred *d, b, g*), treba da je lit. *zuīkis, m.* „zec“ pojmljena iz kojega slov. jezika, i to iz bijelorusk. *masc. zajuk* (a ne iz *fem. zajka*, kao što tvrdi A. Leskin, Lit. Lesebuch, 1919, p. 309, jer iz ovog *fem.* sigurno ne bi postao u lit. jeziku *masc.*). Da je lit. imenica *zuīkis* izvorno litavska, morala bi da ima u početku glas *ž*.

Lit. *u* iz slov. *a* (*zuīkis-zajuk*) je i u drugim uzajmljenicama, n. pr. u *nūpartas* iz p. *naparty*, *nūprosnas* iz r. *найрасный*.

Ivan Koštiāl.

2. Iz srpskohrvatske toponomastike.

Kukljani. Na Šišić - Jelićevoj karti kraljevstva hrv.-dalm. oko g. 1100 zabilježeno je mjesto *Kokićane* između Koprana i Kamenjana.¹ U ovoj modernoj transkripciji dolazi i u Smičiklasovu kodeksu. Ne mislim, da su stare grafije dobro modernizirane. Najstarija potvrda dolazi g. 1085—95 u imenu svjedoka u rukopisu beogradskog samostana: *Bosithecha de Coquichino vico*.² Ovdje, kako izgleda, slavenski dočetak zamjenjen je latinskim *-inus*. Latinizator je dobio na ovaj

¹ Šišić, Priručnik I 1 na kraju. — ² Rački, Doc. 173.